

Husák, Petr

Rok 1918, zrod republiky a kněžské reformní hnutí

In: Husák, Petr. *Když rozpínají ruce, dotýkají se temnot : proměny kněžské identity v prostředí českého katolicismu v 19. a 20. století*. Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2021, pp. 188-195

ISBN 978-80-210-9792-6; ISBN 978-80-210-9793-3 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/144642>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

6 ROK 1918, ZROD REPUBLIKY A KNĚŽSKÉ REFORMNÍ HNUTÍ

Kontext první světové války, zhroutil rakouské monarchie a vzniku československého státu představoval natolik výbušnou směs událostí, že se dynamika jejích dopadů v sociální, politické a kulturní oblasti nemohla vyhnout ani sféře náboženské. Všechna starší pnutí opětovně a s ještě větší silou vylula na povrch. Válečná utrpení a zkušenost masového zabíjení zanechaly citelné šrámy na celkovém morálním stavu společnosti. Předválečné antiklerikální zaměření části společnosti nyní posilovala poválečná relativizace hodnot. Není nijak překvapivé, že brzy po vzniku národního státu vypukla silná vlna antikatolických nálad.

Pocit mocensko-politického vakua umožňujícího ty nejradikálnější experimenty prostoupil i církevní prostředí a vedl část věřících a zejména kléru k přesvědčení, že uzrál čas k reformám církve, o nichž se již dlouho hovořilo. Biskupská autorita po odchodu pražského arcibiskupa Paula de Huyna ze země byla otřesena, a tak se iniciativy chopili přímo kněží. V rámci tzv. duchovenských jednot se v Čechách i na Moravě začalo opět diskutovat o návrzích na reformu a obnovu církve v nové republice. Diskuse se brzy proměnily v reformní hnutí, do jehož čela se v Čechách postavily přední osobnosti někdejší Katolické moderny Jindřich Šimon Baar, Xaver Dvořák a František Jan Kroiher. O slovo se přihlásili i radikální progresisté jako Bohumil Zahradník-Brodský, ale také konzervativci, mezi nimiž vynikal například redemptorista František Xaver Novák. Touha po reformách se na konci roku 1918 a v roce 1919 ukázala jako většinová. K reformnímu hnutí se skrze členství v duchovenských jednotách hlásily až tři čtvrtiny kléru.¹ Znovu se začalo hovořit o potřebě reformy výuky teologie a formace bohoslovců, o širším využití národního jazyka

---

1 Dle Pavla Marka jednoty duchovenstva v Čechách a na Moravě vykazovaly na přelomu let 1918 a 1919 celkem 4202 členů (v Čechách 2620, v Olomouci 997 a v Brně 585). V českých zemích tehdy působilo zhruba 8000 kněží, z čehož asi třetina se hlásila k německé národnosti. Marek, Pavel: Identita kněžské

v liturgickém životě církve, o zapojení kněží do procesu výběru biskupů i o podílu laických věřících na rozhodování v církvi. Stranou nezůstaly ani požadavky na zmírnění či přímo zrušení celibátního závazku kněží. Pokud se touha po změně, obnově a reformách těšila většinové podpoře, pak představy o příčinách nežádoucího stavu a o konkrétní podobě reform se u jednotlivých osobností a názorových proudů brzy ukázaly jako odlišné a nakonec i protichůdné.

Uzlový bod reformního hnutí, tematizovaný například v zásadním dokumentu Jednoty československého duchovenstva v Praze *Obnova církve katolické v Československé republice* a opakovaně skloňovaný nejen během kněžských setkání, ale dokonce i celospolečensky, představoval vztah církve a národa.² V popředí stál důraz na negativní obraz „spojení trůnu a oltáře“, který se v imaginaci českého národního hnutí dynamicky rozvinul v představu o církvi jako nenárodním živlu. I když zejména nižší klérus angažovaný v kulturním životě národa měl o svém vztahu k české národní identitě jasno, vždyť kněží patřili ke klíčovým propagátorům národního hnutí, existenci popsaného negativního obrazu katolické církve a s tím spojenou relativizaci významu kněží ve společnosti prožíval rozporuplně. Nelze popřít, že se tento stav nakonec stal jedním z faktorů krize kněžské identity, která silněji vyplula na povrch na přelomu 19. a 20. století a vyvrcholila právě po roce 1918. Do roku 1924 z kněžské služby odešlo 288 kněží. Mnozí z nich následně vstoupili do nově vzniklé Církve československé. Celkově napjatější situace panovala v českých diecézích. Například královéhradecká přišla o 68 kněží, pražská o 63. Situace v moravských diecézích se ukázala jako umírněnější a celkově méně radikální. Vůbec nejmenší ztráty hlásilo Brno (celkem 30 duchovních).³

Ačkoli není možné říci, že by reformní hnutí nebo rozhodnutí k odchodu z kněžské služby či přímo z církve objektivně vykazovalo známky generačního vymezení, tedy že by se převážně týkalo jedné z kněžských generací, výstupy z církve totiž sledujeme napříč generacemi,⁴ přesto se během 20. let nebo i později objevily doklady o tom, že se některé názorové proudy mezi kněžími postupně definovaly i generačně. Vývoj reformního hnutí tedy jednotlivé skupiny uvnitř kléru začaly subjektivně vnímat mimo jiné také v parametrech generačního střetu. Například u konzervativnější části mladých duchovních sílil dojem, že boj o modernistickou reformu církve už není bojem jejich, nýbrž starší generace, tedy kněží dříve angažovaných v rámci hnutí Katolické moderny. Svou roli jistě sehrávala i čerstvá zkušenost válečná

generace 20. let 20. století. In: „*Služebníci neužiteční*“. *Kněžská identita v českých zemích ve 20. století*. Ed. Hanuš, Jiří. Brno 2015, s. 77–78.

² Viz tamtéž, s. 57.

³ Charouz, Jindřich Zdeněk: *Brněnský alumnát. Výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807–1950*. Brno 2007, s. 61.

⁴ Když se podíváme například na brněnské seznamy „odpadlých“ kněží, pak nelze říci, že by se jednoznačně více týkaly jen jedné z generací. Viz Diecézní archiv Biskupství brněnského, fond Biskupská konsistoř Brno, inv. č. 269, ev. jedn. 269, *Catalogus cleri Dioeceseos brunensis 1924*, s. 271.

a těsně poválečná. Jedni v atmosféře antikatolické vlny toužili po reformě církve a vymezili se modernisticky, druzí, aniž by nutnost reformy popírali, postupně stále silněji nabývali přesvědčení, že je potřeba se proticírkevním útokům společnosti jednoznačně postavit a v žádném případě dále nepřispívat k relativizaci tradičních hodnot a autority církve. Tito kněží proto začali modernistické snahy vnímat jako nepřijatelný kompromis ve vztahu k modernímu světu. Všiml si toho například katolický publicista Josef Doležal ve své práci *Český kněz*, a to nejen v souvislosti s kněžími, ale i v souvislosti s příslušníky mladé katolické inteligence nastupující po roce 1918 na vysoké školy: „*Stavovský boj kněžský* („*chtějí se ženit*“) *byl pokládán v době těžkého kulturního boje, kdy byly káceny sochy světců, vyhazovány kříže ze škol a katolicismus dán ve psí, za zradu zápasu o církev, její svobodu a víru.*“⁵ Část mladé generace kněží i katolického studentstva tedy začala smýšlet konzervativněji⁶ a „*necítila již potřeby, aby církev s omluvou ustupovala světu. Celé devatenácté století bojovalo proti církvi, píšíc o ní již úmrtní historie a hle, na prahu dvacátého věku vytekl jeho mozek na kamení a v zákopech světové války. Potkaly se tedy v popřevratovém boji dvě generace katolické. Ona z konce a počátku století a tato z války; pohleděly si do očí a nerozuměly si.*“⁷ Podobných svědectví se v dané době objevilo více.⁸

Pro situaci po roce 1918 je ovšem důležitý ještě jeden moment, a to konec tzv. austrokatolicismu, k němuž patřila i císařská jmenování biskupů a s tím spojený obraz nenárodní církve vedené monarchii loajálními aristokraty většinou německého původu. Realita se od sdíleného obrazu sice do značné míry lišila, vzpomeňme na osobnosti vlasteneckých biskupů, jakými byli kupříkladu Jan Valerián Jirsík nebo Eduard Brynych, obraz však působil silněji – stejně jako skutečnost, že katoličtí intelektuálové nedovedli společnosti nabídnout obecněji sdílený příběh českého katolického národa, jako se to naopak podařilo Františku Palackému v případě odkazu k protestantským tradicím.⁹ Po roce 1918 obraz nenárodní církve nezmizel, rakouská monarchie, císař a jím jmenovaní biskupové jakožto snadný terč antiklerikální propagandy se ale z bezprostředního dohledu postupně vytráceli. Navíc byly na biskupské stolce jmenovány zajímavé osobnosti, kupříkladu František Kordač a zejména Antonín Cyril Stojan, jež se těšily jisté autoritě nejen mezi věřícími.¹⁰ Téma

5 Doležal, Josef: *Český kněz*. Praha 1931, s. 59.

6 Srov. Husák, Petr: *Osobnost Dominika Pecky. Vývoj pojetí kněžství v prostředí českého katolicismu ve 20. století*. Brno 2012, s. 128.

7 Doležal, Josef: *Český kněz*. Praha 1931, s. 60.

8 Například: Šrámek, Jano: Generace zrozená z války. *Rozmach* 1, 1923, s. 55–59.

9 Petráček, Tomáš: Národ a církev: role kněží a církve v národním obrození. In: *Vlastenectví, církev a společnost v proměnách 19. a 20. století. Příspěvky z konference konané na počest dvousetletého výročí narození vlasteneckého kněze a regionálního historika Josefa Mnohoslava Roštlapila dne 15. září 2009 v Dobrušce*. Ed. Mach, Jiří. Dobruška 2009, s. 49–50.

10 Zatímco se však arcibiskupské jmenování Antonína Cyrila Stojana těšilo v podstatě obecnému přijetí, u Františka Kordače se objevily i kritické hlasy antiklerikální agitace a protesty reformních kněží, jež mu vyčítaly jeho „rakušanství“ či případně autoritářské, konzervativní postoje. Jeho národní

konfliktu identity národní a katolické či konkrétněji kněžské tak rychle ztrácelo na dřívější dynamice i naléhavosti a spolu s ním i jedna z klíčových příčin kněžského reformního hnutí. Lze dokonce říci, že ke konci 20. let již začaly být dřívější kulturní boje oboustranně pocíťovány jako do značné míry překonané.¹¹ Svou roli sehrály i ohledy na míru religiozity na Slovensku a nové problémy, které se ukazovaly jako aktuálnější. Tak to ostatně začala vnímat část mladšího duchovenstva, pro niž problém „víry a národa“ brzy přestal být tématem číslo jedna.

Patřil k ní i Dominik Pecka. Jestliže jej v roce 1914 během volby povolání anti-klerikální hesla o cizácké římské církvi ještě dovedla zpochybnit, pak ho v průběhu 20. let dilemata spojená se stereotypem nenárodní církve už nechávala chladným. Nový stát i republikánské zřízení vnímal jako logické vyvrcholení národního hnutí, které po odeznění nejtvrdí fáze antikatoické kampaně nabízelo solidní podmínky pro pastorační působení. Podobně se vztahoval i k prezidentu Tomáši G. Masarykovi, a to i přes jeho snahu upřednostňovat národní tradice odkazující se jednostranně k českému protestantismu. Masaryka dovedl kritizovat, jako představitele státu jej ale respektoval.¹² Svědčí o tom jeho znechucená reakce na útoky proti republice a zesměšňování osoby prezidenta ze strany německých farníků během silvestrovského večera v Loděnicích, kde působil jako kaplan na přelomu let 1922 a 1923.¹³

Ke konzervativněji smýšlejícím mladším duchovním se Dominik Pecka řadil i svým postojem ke kněžskému reformnímu hnutí. Potřebu reforem pocíťoval stejně jako většina dalších duchovních. Jako student byl s následky některých negativních jevů života dobové církve opakovaně konfrontován. Po roce 1918 tedy kněžská stavovská setkání a debaty o reformách přijal se zájmem. Zúčastnil se dokonce i legendární schůze svolané kněžskými radikály do Brna na 22. května 1919, na níž Bohumil Zahradník-Brodský horoval za zrušení celibátního zákona. Agitační přístup se však Peckovi protivil, byť třeba celibátní zákon nevnímal jako nezrušitelné dogma, ale spíše jako vhodný a prospěšný pastorační nástroj.¹⁴ S tím, jak se reformní hnutí postupně radikalizovalo, začal jej hodnotit kriticky, a to i přesto, že například s uměleckými ideály katolických modernistů sympatizoval (spolupracoval také s Karlem Dostálem-Lutinovem v Družině literární a umělecké). Přestože reformní dění mezi kněžskými zpočátku osobně prožíval, a to se všim všudy, protože mezi „odpadlými“ kleriky měl několik svých známých (mimo jiné i tři spolužáky

---

a sociální původ byl však nezpochybnitelný a později stále více ceněný. Srov. Marek, Pavel – Šmíd, Marek: *Arcibiskup František Kordač. Nástín života i díla apologety, pedagoga a politika*. Olomouc 2013, s. 81.

11 Balík, Stanislav – Fasora, Lukáš – Hanuš, Jiří – Vlha, Marek: *Český antiklerikalismus. Zdroje, témata a podoba českého antiklerikalismu v letech 1848–1938*. Praha 2015, s. 83. Dále také například: Bez uvedení autora: Papež zemřel. *Lidové noviny* 30, 23. 1. 1922, č. 40, s. 1.

12 Pecka, Dominik: *Starý profesor vzpomíná. Vlastní životopis*. Praha 1996, s. 91.

13 Tamtéž, s. 96.

14 Tamtéž, s. 90.

z alumnátu),¹⁵ nakonec se od něj distancoval a s odstupem času oceňoval konzervativní přístup, jak jej prezentoval kupříkladu redemptorista František Xaver Novák. Ten byl dle Pecky odhodlaný bojovat proti „náboženské rozbředlosti“ a „charakterové rozkolísanosti“: „Byl však první, kdo se po první válce vzepřel překotnému reformismu. Nebyl proti reformám v církvi [...]. Nepovažoval však za správné, aby církevní život reformovali lidé, kteří se s církví dávno rozešli a kteří [...] každou kněžskou práci nazývali dřinou, kněžskou poslušnost otroctvím, celibát hříchem proti přirozenosti a odboj charakterností.“¹⁶

Zcela jiný, nutno říci velmi specifický, pohled na otázku vztahu k problematice národního hnutí a potažmo i kněžského reformismu nabízí Antonín Ludvík Stříž. Promítá se v něm jeho celkový postoj k realitě moderního světa, v němž zůstal silně ovlivněn svou staroříšskou minulostí a který ještě umocnila zkušenost válečná, jež jako by potvrzovala negativní soud Floriana i Stříže nad modernou. Vzpomeňme jen na jeho „volání“ k Římu, které sepsal v létě roku 1917 a po roce 1918 by na něm jistě nic neměnil: „Není tedy pro Slováky jiné cesty, by vzkřísili svou slávu, nežli přimknou-li se k Římu.“¹⁷ Zůstaňme ještě chvíli u starších textů z *Nova et vetera*, snáze pak pochopíme i Střížův postoj ke společenské i církevní situaci po roce 1918. V těchto textech často spílal kněžím, kteří se kupříkladu pozitivněji zmiňovali o významu Jana Husa, a obviňoval je z falešného vlastenectví.¹⁸ Spojoval tak dějiny českého národa s dějinami české církve. Příklon k protestantismu v 16. století i pozdější důraz národního hnutí právě na tuto tradici a na osobnost Husovu hodnotil jako upadnutí národa do hereze, tedy jako odklon od pravověří a římského biskupa.

Zpronevěřila a zpronevěřuje se nadále i samotná církev skrze mnohé kněze toužící po majetku či tonoucí v kompromisech s duchem doby. Nevyhnutelně tedy musí zasahovat trestající moc Boží, jednou skrze Žižku, podruhé bělohorskou porážkou a pak třeba globální katastrofou v podobě první světové války. Pro slovo si Stříž ve svých kritikách, jak již dobře víme, nikdy nechodil daleko: „Když Bůh vyhladil národy, jež měly bohatou kulturu, jen proto, že Jeho vyhostivše, vědou a uměním sloužili sobě, kterak bude hleděti na národ, ve kterém není nic než hnus a ničeho jiného si neřádá? Nemá smyslu, aby uchován byl jazyk, který jest v rozkladu a kterého se užívá jen na sdílení žádostí břicha a jeho okolí nebo k tlachům školským a kancelářským. Když národ český, prosáklý bludařstvy, dal se před lety ovládnouti svou mrzkou šlechtou, ba ani ne svou, nýbrž cizinci luteránskými, a dovršil svou hanbu tím, že si povolal za krále posledního zmetka protestantského, Bůh zaslouženě ztrestal tu vzpouru, jako dříve, když byl vážil hodnotu klášterů a kněžstva, dal je v plen svému poctivému – slepému, běda! – Janu Žižkovi. Jádra lidu Bůh tehdy ještě ušetřil, neboť lid byl poddán, neměl své moci.“ A svůj soud nad

15 Diecézní archiv Biskupství brněnského, fond Biskupská konsistoř Brno, inv. č. 269, ev. jedn. 269, *Catalogus cleri Dioeceseos brunensis 1924*, s. 271.

16 Pecka, Dominik: *Starý profesor vzpomíná. Vlastní životopis*. Praha 1996, s. 136.

17 Stříž, Antonín Ludvík: K dílu svatého Jeronýma Eusebia. *Nova et vetera* 6, 1917, č. 26, s. 18.

18 Stříž, Antonín Ludvík: V paprscích věčnosti. *Nova et vetera* 2, 1913, č. 5, s. 15–16.

národem, který se odvrátil od Boha, Stříž opět završil apokalyptickou vizí: „Nyní však Bůh přijde-li účtovat, jako už jistě brzy přijde, nikdo nebude mítí omluvy. Jest všeobecné volební právo: všichni vládnou a všichni hanebně, Bůh nalezne tu jen politiky, socialisty, agrárníky [...] a nejnižší ze všech ty, kteří se nazývají ‚křesťanskými‘. Všichni, ať bez víry nebo pobožní, stejně vyzývají jen k – vyhlazení.“¹⁹ Stříž však dovedl jít ještě dále, a to klidně i za hranu snesitelné míry expresivity rétoricky nadnesené polemiky. Husovi jako „symbolu pýchy“²⁰ a jeho dílu „...nebylo věru léku jiného, ani k jeho vlastní spáse – božská Církev to ví! – než přehnatí jej ohněm“.²¹ Cestu k pravdě Boží tak měl ukazovat nikoli Hus, nýbrž svatý Jan Nepomucký, tedy tradiční antipod kazatele z Betlémské kaple. Způsob, jakým ho ale Stříž prezentoval, rozhodně tradiční či konvenční nebyl, neboť znovu zvolil apokalyptickou notu: „Tedy nikoli Jan Hus, milí přátelé, ale svatý Jan Nepomucký! Nikoli mělký mozek, okázalý Mluvil, ale hluboká zapečetěná Studnice a Pokladnice Mlčení! Po tolika desetiletích, co byl v potupě [...], svatý Jan propustí už závory světské hanby, již jest už staletým zadržovatelem, klíčником, zdvihne její stavidla, aby zaplavila tento národ. Ať vše se potopí v této záplavě; jen tak bude naděje, že něco se i zachrání, očištěno, znovu zrozeno.“²²

Zopakujme, že tedy úkol českého národa dle Stříže nespočíval v odvratu „přč od Říma“, ale naopak ve věrnosti univerzální tradici církve Římem symbolizované. Od klasických církevních konzervativců se Stříž lišil jednoznačným protirakouským postojem. Výše jsme popsali staroříšskou kritiku rakouského školství a zmínili jsme i zavržení rakouské monarchie jako státu „Antikristova“, omezujícího moc papeže i církve.²³ Hlasitým vlastencům a kritikům církve mohl Stříž ve 20. letech snadno vytknout vyčkávací kompromisní postoje během války a předhazovat jim, že ve Staré Říši dávno předtím, než oni (až na některé výjimky²⁴) o novém státu začali vůbec uvažovat, dávali do tisku „proctví o zkáze Rakouska a konci říše Vilémovy“.²⁵

V podobném duchu se nesly i jeho komentáře k vývoji v církvi krátce po roce 1918. Kněžím toužícím po reformě stavěl před oči jako vzor obnovy dva konkrétní příklady. V první řadě se jednalo o svatého Františka z Assisi. V roce 1919 totiž

19 Stříž, Antonín Ludvík: Břímě horka a dne. *Nova et vetera* 3, 1914, č. 8, s. 6.

20 Stříž, Antonín Ludvík: Nejslibnější květ naší naděje. *Nova et vetera* 5, 1916, č. 22, s. 10.

21 Stříž, Antonín Ludvík: Svatý Jan Nepomucký a jeho životopisec. *Nova et vetera* 3, 1914, č. 12, s. 10.

22 Tamtéž, s. 11–12.

23 Srov. [Pius IX.]: Allokuce Pia pp. IX. „Nunquam Certe“ v tajné konsistoři dne 22. června 1868, již se zavrhují, zatracují a neplatnými prohlašují jisté zákony rakouské. Z latiny přeložil Antonín Ludvík Stříž. *Nova et Vetera* 1, 1912, č. 2; [Pius IX.]: Encyklika Pia pp. IX. „Vix Dum a Nobis“ ze dne 7. března léta Páně MDCCCLXXIV proti novým špatným zákonům rakouským. Z latiny přeložil Antonín Ludvík Stříž. *Nova et Vetera* 1, 1912, č. 2.

24 K těmto výjimkám, které snily o pádu rakouské monarchie a založení nové slovanské říše, patřil například Josef Svatopluk Machar. Srov. Balík, Stanislav – Fasora, Lukáš – Hanuš, Jiří – Vlha, Marek: *Český antiklerikalismus. Zdroje, témata a podoba českého antiklerikalismu v letech 1848–1938*. Praha 2015, s. 84–85.

25 Stříž, Antonín Ludvík: Za Františkem Obzinou. *Rozmach* 5, 1927, s. 419.

překládal jeho životopis sepsaný svatým Bonaventurou a v úvodu vyzvedl jeho pojetí reformy, zejména zdůrazňoval tvrdý, asketický způsob života, odevzdanost do vůle Boží a ochotu trpět a postavit se zcela osamoceně proti okolí, majícímu ho za blázna. Svatý František tak měl ztělesňovat i osudy české církve v novém národním státě a v jeho stopách měli kráčet i katoličtí kněží a věřící: „Nyní tolik se mluví všude o reformách. Nuže zde ve svatém otci Františku živoucí vzor a návod, kde a jak třeba začínati dílo pravé obnovy.“²⁶ Pokud lze první příklad náboženské obnovy nabízené Střížem považovat za vcelku standardní, pochopitelnou reakci na dobový kontext, na druhý příklad již takto nahlížet nelze. Zatímco se mnozí kněží v poválečné atmosféře pokoušeli vycházet předsudkům většinové společnosti vstříc, hledat cesty k případnému porozumění či oslabit některá tvrdá vyjádření papežů vzhledem k moderním liberálním hodnotám a vybírat ta, která by mohla ve společnosti rezonovat, Stříž – nikoli bez snahy provokovat – předložil jako vzor obnovy křesťanského života nadšení křížových výprav, obět křížáckých bojovníků a svatý boj za Boží věc. Zrovna totiž dokončil na frontě započatý překlad Fulcherovy *Historie Jerusalemské*, jenž opatřil úvodem, v němž volal po tom, aby se opravdoví křesťané nechali inspirovat hrdiny středověku: „Jisto jest, že věci Středověku dobudou si porozumění a obdivu, jen co přijde pokolení dosti čisté, aby mohlo patřiti v tvář jeho kráse a jeho vznešeným ctnostem. Svými poklady Středověk bohatě odmění dobu, která v něm hledati bude odpočinku a osvězení. A tato kniha [Střížův překlad *Historie Jerusalemské* – pozn. autora] bude pak též jednou z čítanek pro školu toho nového pokolení, které, možno-li věřiti jistým znamením, brzy bohdá již přihlásí se k životu.“²⁷

Střížova reakce znamenala jednoznačné odmítnutí obecného nadšení ze vzniku československého národního státu a zároveň odmítnutí (ze Střížovy perspektivy) nekritické adorace demokratické formy vládnutí. Ačkoli se může na první pohled zdát, že se jednalo o reakci kontroverzní, vzhledem k dobovým reformním snahám značné části duchovenstva dokonce paradoxní a protichůdnou, nebyla zcela výjimečná. Svou polemičností totiž v mnohém předjímala parametry vztahu vlivného konzervativního proudu katolické umělecké inteligence vzešlé ze staroříšské kulturní obnovy k republikánským a masarykovským hodnotám.

Doplňme ještě, že pokud bychom v souvislosti s reformním hnutím zůstali pouze u Peckovy a Střížovy perspektivy, zachytili bychom jen část reality. Ze zorného úhlu pohledu by nám vypadla velká skupina kněží, jejichž upřímná touha po

26 Stříž, Antonín Ludvík: Úvodní poznámky. In: *Život svatého otce Františka, zakladatele řádu bratří menších sepsaný svatým Bonaventurou*. Praha 1926, s. 9. Jde o druhé vydání u Ladislava Kuncíře, Stříž však přímo zmiňuje, že tento úvod sepsal již pro účely prvního vydání v roce 1920. Samostatně text úvodu vyšel také v *Letorostech*, periodiku *Družstva přátel Studia*: Stříž, Antonín Ludvík: Svatého Bonaventury Život svatého Františka. *Letorosty* 2, 1920, s. 4.

27 Stříž, Antonín Ludvík: Úvodní poznámky. In: *Fulchera Chartresského Historie Jerusalemská čili Děje rytířstva křesťanského na výpravě do Země svaté o léta Páně 1095–1127 a kralování obou Balduinů v Jerusalemě*. Z latiny přeložil Antonín Ludvík Stříž. Praha 1920, s. 6.

reformách v umírněné podobě zůstala nakonec z větší části nenaplněna. Jedná se o typ kněží, kteří se během přípravy na své povolání či krátce po vysvěcení nechali oslovit ideály Katolické moderny, ale již nepatřili k zakladatelské generaci modernistů Jindřicha Šimona Baara (1869–1925), Karla Dostála-Lutinova (1871–1923), Sigismunda Boušky (1867–1942) či Xavera Dvořáka (1858–1939), a proto po zákazu reformního hnutí před sebou měli ještě dlouhá desetiletí aktivního pastoračního působení. V drtivé většině zůstali věrni katolické církvi a kněžskou službu neopustili, nezbývalo jim proto nic jiného, než se s potlačením reformních snah různými způsoby vyrovnávat.

Vhodný příklad tohoto typu kněžství, který mohl být v dané době mírně většinový, jak se to pokusíme ukázat na reáliích z brněnské diecéze, představuje Emanuel Masák. Můžeme předeslat, že do reformního dění v brněnské diecézi se zapojil aktivně a zcela reálně. Jeho životní příběh si proto zaslouží naši pozornost ve zvláštních kapitolách, v nichž se pokusíme jeho přístup, vize, postoje a jednání pochopit z bližší perspektivy.